

Ora de matematică

CLASA a VIII-a

Lucrarea este elaborată în conformitate cu programele școlare în vigoare.

Referent științific: Ana Cârstoveanu

Editor: Ovidiu Bărbulescu

Ilustrația copertei: Ioana Pioaru

Tehnoredactare: Carmen Rădulescu

Comenzi: Marius Dorbin (0722.319.653)

<http://www.librarianominatrix.ro>

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Ora de matematică : clasa a VIII-a / Nachilă Petre. -
Bascov : Nominatrix, 2020

ISBN 978-606-8873-26-8

51(076)

Copyright © Editura Nominatrix, 2020
Toate drepturile aparțin Editurii Nominatrix.

Petre Năchilă

Ora de matematică

Clasa a VIII-a

Editura NOMINATRIX

ALGEBRĂ

CAPITOLUL 1

Intervale de numere reale. Inecuații în \mathbb{R}

1.1. Mulțimi definite printr-o proprietate comună a elementelor lor

A. Mulțimea numerelor naturale $\mathbb{N} = \{0, 1, 2, 3, \dots\}$; $\mathbb{N}^* = \mathbb{N} - \{0\}$.

Mulțimea numerelor întregi $\mathbb{Z} = \{\dots, -3, -2, -1, 0, 1, 2, 3, \dots\}$; $\mathbb{Z}^* = \mathbb{Z} - \{0\}$.

Mulțimea numerelor raționale $\mathbb{Q} = \left\{ \frac{a}{b} \mid a \in \mathbb{Z}, b \in \mathbb{Z}^* \right\}$; $\mathbb{Q}^* = \mathbb{Q} - \{0\}$.

Avem:

$$\mathbb{N} \subset \mathbb{Z} \subset \mathbb{Q}.$$

Observații:

1) \mathbb{N} este stabilă în raport cu adunarea și înmulțirea numerelor naturale (suma și produsul a două numere naturale este număr natural).

2) Mulțimea \mathbb{N} nu este stabilă în raport cu scăderea și împărțirea.

Exemplu: 3 și 5 $\in \mathbb{N}$, dar $3 - 5 \notin \mathbb{N}$, $3 : 5 \notin \mathbb{N}$.

3) \mathbb{Z} este stabilă în raport cu adunarea, scăderea și înmulțirea.

4) \mathbb{Z} nu este stabilă în raport cu împărțirea.

5) \mathbb{Q} este stabilă în raport cu adunarea, scăderea, înmulțirea și împărțirea.

6) Pentru orice număr rațional r există o fracție ireductibilă $\frac{a}{b}$ (unică) cu $a \in \mathbb{Z}$,

$b \in \mathbb{N}^*$ astfel încât $r = \frac{a}{b}$.

7) Orice număr rațional poate fi reprezentat prin fracții ordinare echivalente sau printr-o fracție zecimală finită sau printr-o fracție zecimală periodică (simplă sau mixtă).

8) Vom lucra cu perioada diferită de 0 și de 9. Astfel, avem:

$$8,(0) = 8; 3,46(0) = 3,46; -5,(9) = -5\frac{9}{9} = -6.$$

9) Transformările fracțiilor ordinare în fracții zecimale au loc prin algoritmul de împărțire: $\frac{8}{25} = 8 : 25 = 0,32$; $-\frac{2}{3} = -0,(6)$; $\frac{47}{30} = 1,5(6)$.

10) Transformările fracțiilor periodice în fracții ordinare:

I. fracție zecimală neperiodică: $\overline{a_0, a_1 a_2 \dots a_n} = a_0 \frac{\overline{a_1 a_2 \dots a_n}}{\underbrace{100 \dots 00}_{n \text{ cifre de } 0}}$;

II. fracție zecimală periodică simplă: $\overline{a_0, (a_1 a_2 \dots a_n)} = a_0 \frac{\overline{a_1 a_2 \dots a_n}}{\underbrace{99 \dots 9}_{n \text{ cifre}}}$;

III. fracție zecimală periodică mixtă:

$$\overline{a_0, a_1 a_2 \dots a_m (a_{m+1} \dots a_{m+p})} = a_0 \frac{\overline{a_1 a_2 \dots a_{m+p}} - \overline{a_1 a_2 \dots a_m}}{\underbrace{99 \dots 9}_{p \text{ cifre}} \underbrace{00 \dots 0}_{m \text{ cifre}}}.$$

11) Orice număr irațional este reprezentat printr-o fracție zecimală infinită și neperiodică.

Exemple: $2,31311311131111\dots$; \sqrt{p} , p număr prim.

12) Mulțimea numerelor reale \mathbb{R} este reuniunea dintre \mathbb{Q} și mulțimea numerelor iraționale.

Teoremă. Fie numărul rațional $\frac{a}{b}$, $a \in \mathbb{Z}$, $b \in \mathbb{N}^*$. Numărul se transformă în:

I. fracție zecimală finită dacă $b = 2^m \cdot 5^n$, $m, n \in \mathbb{N}$;

II. fracție zecimală periodică simplă dacă b conține în descompunerea sa numai factori primi diferiți de 2 și 5;

III. fracție zecimală periodică mixtă dacă b conține în descompunerea sa cel puțin unul din factorii 2 sau 5, dar și cel puțin un factor prim diferiți de 2 și 5, partea neperiodică având un număr de cifre egal cu cel mai mare dintre exponenții lui 2 și 5.

B. Definiție. Spunem că numărul real a este mai mare decât numărul real b dacă există numărul real $c > 0$, astfel încât $a = b + c$. Scriem $a > b$. Scriem echivalent $b < a$. Avem $a \geq b \Leftrightarrow$ există $c \geq 0$, astfel încât $a = b + c$.

Proprietățile relației de ordine:

a) reflexivitatea: $a \geq a$, $\forall a \in \mathbb{R}$;

b) antisimetria: $a \geq b$, $b \geq a \Rightarrow a = b$;

c) tranzitivitatea: $a \geq b$, $b \geq c \Rightarrow a \geq c$, $\forall a, b, c \in \mathbb{R}$.

Relația de ordine este compatibilă cu operațiile de adunare și înmulțire, adică:

a) $a \geq b$, $c \geq d \Rightarrow a + c \geq b + d$, $\forall c \in \mathbb{R}$;

b) $a \geq b$, $c > 0 \Rightarrow ac \geq bc$; $a \geq b$, $c < 0 \Rightarrow ac \leq bc$;

c) $a \geq b \geq 0$, $c \geq d \geq 0 \Rightarrow ac \geq bd$.

Relația „ \leq ” este relația de ordine compatibilă cu adunarea și înmulțirea numerelor reale.

Relațiile „ $>$ ” și „ $<$ ” nu sunt relații de ordine (sunt doar tranzitive).

Definiții. Partea întregă a unui număr real x (notată cu $[x]$) este cel mai mare număr întreg cel mult egal cu x : $[x] = n \in \mathbb{Z}$ astfel încât $n \leq x < n + 1$.

Exemple: $[2, 43] = 2$; $[-2, 43] = -3$.

Partea fracționară a numărului real x este $\{x\} = x - [x]$.

Proprietățile ale părții întregi a unui număr real:

- $[x] \leq x < [x] + 1, \forall x \in \mathbb{R}$;
- $x - 1 < [x] \leq x, \forall x \in \mathbb{R}$;
- $[x] = x \Leftrightarrow x \in \mathbb{Z}$;
- $[x + m] = [x] + m, \forall x \in \mathbb{R}, \forall m \in \mathbb{Z}$;
- $[x] + [y] \leq [x + y] \leq [x] + [y] + 1, \forall x, y \in \mathbb{R}$.

Proprietățile ale părții fracționare a unui număr real:

- $0 \leq \{x\} < 1, \forall x \in \mathbb{R}$;
- $\{x\} = x \Leftrightarrow x \in (0, 1)$;
- $\{x\} = 0 \Leftrightarrow \forall x \in \mathbb{Z}$;
- $\{x + m\} = \{x\}, \forall x \in \mathbb{R}, \forall m \in \mathbb{Z}$.

Definiții. 1. Fie numărul real pozitiv $a = a_0, a_1 a_2 \dots a_n \dots$. Aproximările sale cu n zecimale sunt numere raționale, astfel:

- prin lipsă: $a'_n = a_0, a_1 a_2 \dots a_n$;
- prin adaos: $a''_n = a_0, a_1 a_2 \dots a_n + 10^{-n}$.

Avem $a'_n \leq a < a''_n, \forall n \in \mathbb{N}^*$.

2. Fie numărul real negativ $a = a_0, a_1 a_2 \dots a_n \dots$. Aproximările sale cu n zecimale sunt numere raționale, astfel:

- prin lipsă: $a'_n = a_0, a_1 a_2 \dots a_n - 10^{-n}$;
- prin adaos: $a''_n = a_0, a_1 a_2 \dots a_n$.

Avem $a'_n < a \leq a''_n, \forall n \in \mathbb{N}^*$.

C. Definiție. Modulul numărului real a (sau valoarea absolută a lui a) este:

$$|a| = \begin{cases} -a, & a < 0 \\ 0, & a = 0 \\ a, & a > 0 \end{cases} .$$

$$\text{Avem } |a| = \begin{cases} -a, & a \leq 0 \\ a, & a > 0 \end{cases} = \begin{cases} -a, & a < 0 \\ a, & a \geq 0 \end{cases} .$$

Proprietățile modului numerelor reale:

- a) $|a| \geq 0, \forall a \in \mathbb{R};$
- b) $|a| = 0 \Leftrightarrow a = 0;$
- c) $|-a| = |a|, \forall a \in \mathbb{R};$
- d) $|ab| = |a| \cdot |b|, a, b \in \mathbb{R};$
- e) $\left| \frac{a}{b} \right| = \frac{|a|}{|b|}, \forall a \in \mathbb{R}, \forall b \in \mathbb{R}^*;$
- f) $|a + b| \leq |a| + |b|$ (cu „=” dacă $a, b \leq 0$ sau $a, b \geq 0$);
- g) $|x| \leq a, \text{ cu } a > 0 \Leftrightarrow -a \leq x \leq a;$
- h) $\sqrt{a^2} = |a|, \forall a \in \mathbb{R};$
- i) $|x| \geq a, \text{ cu } a > 0 \Leftrightarrow x \geq a \text{ sau } x \leq -a.$

D. Operații cu numere reale

I. Proprietățile adunării numerelor reale:

- a) *asociativitatea:* $(a + b) + c = a + (b + c), \forall a, b, c \in \mathbb{R};$
- b) *comutativitatea:* $a + b = b + a, \forall a, b \in \mathbb{R};$
- c) *elementul neutru (nul):* $a + 0 = 0 + a = a, \forall a \in \mathbb{R};$
- d) *elementul opus:* pentru orice $a \in \mathbb{R}$, există $(-a) \in \mathbb{R}$ astfel încât:
$$a + (-a) = (-a) + a = 0.$$

II. Proprietățile înmulțirii numerelor reale:

- a) *asociativitatea:* $(a \cdot b) \cdot c = a \cdot (b \cdot c), \forall a, b, c \in \mathbb{R};$
- b) *comutativitatea:* $a \cdot b = b \cdot a, \forall a, b \in \mathbb{R};$
- c) *elementul unitate:* există elementul $1 \in \mathbb{R}$ astfel încât $a \cdot 1 = 1 \cdot a = a, \forall a \in \mathbb{R};$
- d) *elementul invers:* pentru orice $a \in \mathbb{R}^*$, există $\frac{1}{a}$ (sau a^{-1}) $\in \mathbb{R}$ astfel încât:

$$a \cdot \frac{1}{a} = \frac{1}{a} \cdot a = 1.$$

Definim **diferența** dintre a și $b \in \mathbb{R}$ astfel: $a - b = a + (-b).$

Definim **împărțirea** lui $a \in \mathbb{R}$ la $b \in \mathbb{R}^*$ astfel: $a : b = a \cdot \frac{1}{b}.$

Avem următoarele **proprietăți:**

- a) *distributivitatea înmulțirii față de adunare și scădere:* $a \cdot (b \pm c) = ab \pm ac;$
- b) *regula semnelor:* $(-a) \cdot b = a \cdot (-b) = -(ab); (-a) \cdot (-b) = ab.$

III. Puterile cu exponent întreg sunt definite astfel: dacă $a \in \mathbb{R}^*$, $n \in \mathbb{N}$, $n \geq 2$,

$$a^n = \underbrace{a \cdot a \cdot \dots \cdot a}_{n \text{ factori}}, \quad a^{-n} = \frac{1}{a^n}, \quad a^0 = 1, \quad 0^n = 0, \quad n \in \mathbb{N}^*, \quad a^1 = a, \quad a \in \mathbb{R}.$$

Proprietățile ridicării la putere:

Fie $a, b \in \mathbb{R}^*$, $m, n \in \mathbb{Z}$. Atunci avem:

$$\begin{aligned} \text{a) } a^m \cdot a^n &= a^{m+n}; & \text{b) } a^m : a^n &= a^{m-n}; & \text{c) } (a^m)^n &= a^{m \cdot n}; \\ \text{d) } a^m \cdot b^m &= (ab)^m; & \text{e) } a^m : b^m &= (a : b)^m. \end{aligned}$$

IV. Definiție. Radicalul (de ordinul 2) (sau rădăcina pătrată) a numărului real $a \geq 0$ este numărul $x > 0$ cu proprietatea $x^2 = a$. Notăm $x = \sqrt{a}$.

Proprietățile rădăcinii pătrate:

$$\begin{aligned} \text{a) } \sqrt{a^2} &= |a|, \quad \forall a \in \mathbb{R}; & \text{b) } \sqrt{a} \cdot \sqrt{b} &= \sqrt{ab}, \quad a > 0, b \geq 0; \\ \text{c) } \sqrt{\frac{a}{b}} &= \frac{\sqrt{a}}{\sqrt{b}}, \quad a \geq 0, b > 0; & \text{d) } \sqrt{a^n} &= (\sqrt{a})^n, \quad a > 0, n \in \mathbb{Z}; \\ \text{e) } \sqrt{a^2 b} &= a\sqrt{b} \text{ pentru } a \geq 0, b > 0; \\ \text{f) } \sqrt{a \pm \sqrt{b}} &= \sqrt{\frac{a + \sqrt{a^2 - b}}{2}} \pm \sqrt{\frac{a - \sqrt{a^2 - b}}{2}}, \text{ pentru } a^2 \geq b \geq 0, a \geq 0 \text{ (formula radicalilor dubli (compuși)).} \end{aligned}$$

E. Valoarea maximă și valoarea minimă a numerelor a și b :

$$\max(a, b) = \begin{cases} a, & a \geq b \\ b, & a \leq b \end{cases} = \frac{a + b + |a - b|}{2}; \quad \min(a, b) = \begin{cases} a, & a \leq b \\ b, & b \leq a \end{cases} = \frac{a + b - |a - b|}{2}$$

Media aritmetică a numerelor reale a_1, a_2, \dots, a_n , $n \in \mathbb{N}$, $n \geq 2$, este:

$$m_a = \frac{a_1 + a_2 + \dots + a_n}{n}.$$

Media aritmetică ponderată a numerelor a_1, a_2, \dots, a_n cu ponderile $p_1, p_2, \dots, p_n > 0$ este $m_p = \frac{a_1 p_1 + a_2 p_2 + \dots + a_n p_n}{p_1 + p_2 + \dots + p_n}$.

Mediile armonică, geometrică (proporțională), pătratică ale numerelor $a > 0$, $b > 0$ sunt: $m_{arm} = \frac{2}{\frac{1}{a} + \frac{1}{b}} = \frac{2ab}{a+b}$; $m_g = \sqrt{ab}$; $m_p = \sqrt{\frac{a^2 + b^2}{2}}$.

Teoremă (inegalitatea mediilor). Pentru orice $a > 0$, $b > 0$, $a \leq b$, avem:

$$a \leq \frac{2}{\frac{1}{a} + \frac{1}{b}} \leq \sqrt{ab} \leq \frac{a+b}{2} \leq \sqrt{\frac{a^2 + b^2}{2}} \leq b;$$

$\min(a, b) \leq m_{arm} \leq m_g \leq m_a \leq m_p \leq b$ (cu „=” pentru $a = b$).

13. Demonstrați că:

a) $x \in \mathbb{N}, \sqrt{x} \in \mathbb{Q} \Rightarrow \sqrt{x} \in \mathbb{N}$;

b) $x \in \mathbb{N}, y \in \mathbb{N}, \sqrt{x} + \sqrt{y} \in \mathbb{Q} \Rightarrow \sqrt{x} \in \mathbb{N}, \sqrt{y} \in \mathbb{N}$.

14. Determinați mulțimea $A = \left\{ n \in \mathbb{N} \mid \frac{119^{n+1} \cdot 85^{n+2}}{49^n \cdot 289^{n+1}} \in \mathbb{N} \right\}$.

15. a) Determinați $n \in \mathbb{N}$, dacă fracțiile $\frac{n+4}{n+7}$ și $\frac{n+6}{n+10}$ nu sunt echivalente.

b) Există $x, y \in \mathbb{N}$ astfel încât $x^3 + y^3 = 3x + 5y + 2021$?

16. Fie fracția ireductibilă $\frac{p}{q}$, $p, q \in \mathbb{N}^*$, $p < q$. Demonstrați că fracția $\frac{q-p}{p}$ este ireductibilă.

17. Determinați numerele prime p pentru care $p+2$, $p+4$, p^2+2 și p^2+4 sunt numere prime.

18. Fie $a_1, a_2, a_3, a_4, a_5 \in \mathbb{N}^*$ astfel încât $a_2^2 = a_1 a_3$, $a_3^2 = a_2 a_4$, $a_4^2 = a_3 a_5$, $a_5^2 = a_4 a_1$. Demonstrați că $a_1 = a_2 = a_3 = a_4 = a_5$.

19. Fie $a, b \in \mathbb{Q}^*$ astfel încât $a^3 + b^3 = 2ab$. Demonstrați că $1 - ab$ este pătratul unui număr rațional.

20. Demonstrați că, pentru orice $n \in \mathbb{N}^*$, avem $A_n \in \mathbb{Q}$, unde:

$$A_n = \frac{1+\sqrt{3}}{2-\sqrt{3}} + \frac{1-\sqrt{3}}{2+\sqrt{3}} + \frac{2+\sqrt{5}}{3-\sqrt{5}} + \frac{2-\sqrt{5}}{3+\sqrt{5}} + \dots + \frac{n+\sqrt{2n+1}}{n+1-\sqrt{2n+1}} + \frac{n-\sqrt{2n+1}}{n+1+\sqrt{2n+1}}.$$

21. Determinați numerele prime a, b, c, d astfel încât $2a + 3b + 4c + 24d = 282$.

22. Fie $x, y \in \mathbb{Z}$. Demonstrați că $23 \mid 2x + 3y \Leftrightarrow 23 \mid 9x + 2y$.

23. Determinați $A = \left\{ n \in \mathbb{Z} \mid \frac{n^2+2}{n+2} \in \mathbb{Z} \right\}$.

24. Demonstrați că fracția F_1 este ireductibilă, iar F_2 este reductibilă, unde:

$$F_1 = \frac{2n^2 + 3n + 1}{5n^2 + 6n + 2}, \quad F_2 = \frac{5n^2 + 5n + 4}{3n^4 + 3n^2 + 6}, \quad \forall n \in \mathbb{N}.$$

25. a) Demonstrați că fracția $F = \frac{1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot \dots \cdot 2000 + 1}{1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot \dots \cdot 2001 + 1}$ este ireductibilă.

b) Generalizare.

B.

*

26. Scrieți aproximările zecimale prin lipsă și prin adaos mai mici decât 10^0 , 10^{-1} , 10^{-2} , 10^{-3} pentru numerele $a = 2, (7)$, $b = -3, (6)$, $c = \sqrt{2}$, $d = -\sqrt{2}$, $e = \sqrt{5}$, $f = -\sqrt{5}$.

27. Comparați numerele:

a) $\sqrt{n+5}$ și $\sqrt{2n+1}$; b) $2\sqrt{3}$ și $3\sqrt{2}$; c) $1+\sqrt{n+3}$ și $2+\sqrt{n+1}$.

28. Comparați numerele:

a) $\sqrt{2}+\sqrt{7}$ și $\sqrt{3}+\sqrt{4}$; b) $\sqrt{13}-\sqrt{7}$ și $\sqrt{11}-\sqrt{5}$.

29. Demonstrați că:

a) $\frac{1}{2} < \frac{1}{10} + \frac{1}{11} + \dots + \frac{1}{19} < 1$; b) $\frac{1}{10} < \frac{1}{90} + \frac{1}{91} + \dots + \frac{1}{99} < \frac{1}{9}$;

c) $\frac{2}{5} < \frac{5}{2 \cdot 7} + \frac{10}{7 \cdot 17} + \frac{15}{17 \cdot 32} + \frac{18}{32 \cdot 50} < \frac{3}{5}$.

30. Demonstrați că numărul $\sqrt{n^2+n+1} \in \mathbb{R} - \mathbb{Q}, \forall n \in \mathbb{N}^*$.

**

31. Demonstrați că numărul $\sqrt{n^2+3n+3} \in \mathbb{R} - \mathbb{Q}, \forall n \in \mathbb{N}$.

32. Determinați $a, b, c \in \mathbb{Z}$, știind că: I. $abc < 0$; II. $|a| = b + 2 \geq 3b$; III. $a + b + c = 2$.

33. Ordonați numerele a, b, c , știind că $a^2 + b^2 + c^2 + 34,5 = 5a + 11b - c$.

34. Fie $a, b, c \in \mathbb{R}$ cu $a + b + c = 1$. Determinați $\min(a^2 + b^2 + c^2)$.

35. Fie a, b, c cifre nenule distincte și $x = \frac{a}{10} + \frac{b}{100}, y = \frac{b}{10} + \frac{c}{100}, z = \frac{c}{10} + \frac{a}{100}$ și $A = x + y + z$. Determinați:

a) $\min A$ și $\max A$;

b) cel mai mic număr $n \in \mathbb{N}^*$, astfel încât $nA \in \mathbb{N}^*$ și $a + b + c = 12$.

36. Demonstrați că dacă $x, y \in \mathbb{R}, x^2 + y^2 - 2x + 14y + 46 = 0$, atunci $x > y$.

37. Fie $a = \frac{\sqrt{5}+1}{2}, b = \frac{\sqrt{5}-1}{2}$. Demonstrați că $a^n + b^n > 2, \forall n \in \mathbb{N}^*$

38. Demonstrați că, dacă $x, y \in \mathbb{R}, [x] = [y]$, atunci $|x - y| < 1$.

39. Demonstrați că, dacă $x, y \in \mathbb{R}$, atunci $\{x\} = \{y\} \Leftrightarrow x - y \in \mathbb{Z}$.

40. Demonstrați că, pentru orice $x \in \mathbb{R}$, avem:

a) $[x] + \left[x + \frac{1}{2} \right] = [2x]$; b) $[x] + \left[x + \frac{1}{3} \right] + \left[x + \frac{2}{3} \right] = [3x]$ (identitatea lui Hermite).

41. Calculați partea întreagă a numerelor:

a) $\sqrt{n^2+2n}$; b) $\sqrt{n^2+4n}$; c) $\sqrt{4n^2+n}$; d) $(\sqrt{n+1} + \sqrt{n+2})^2$.

42. Rezolvați următoarele ecuații:

a) $\left[\frac{x-3}{3} \right] = \frac{x+1}{4}$; b) $\left[\frac{2x+1}{3} \right] = \frac{2x-1}{2}$; c) $\left[\frac{3x-1}{2} \right] = \frac{3x+1}{2}$;